משנה · אחרונים · בועז · סדר קדשים

בועז על משנה ערכין

רבי ישראל ליפשיץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בועז על משנה ערכין

רבי ישראל ליפשיץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בועז-על-משנה-ערכין/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ג 4
פרק ד 4
פרק ח 6
פרק ט 6

פרק א

כך כתבו תוס'. ותמוה הרי בש"ס יליף לה מקרא, מדכתיב גם יתירא. ונ"ל דלתוס' הוה ק"ל דאי נימא דגם דקרא לאתויי ולד שיהיה כגוף האשה, א"כ למה נקטה מתני' שיוצאה ליהרג, דמשמע שכבר נגמר דינה, אז אין ממתינין מלהרגה, נשמעינן רבותא טפי, דאשה מעוברת שחטאה אין ממתינין מלדונה עד שתלד. אלא ש"מ דבכה"ג באמת ממתינין לה, ורק בשכבר נגמר דינה אין ממתינין, כדי שלא לענות דינה [וכן משמע ברמב"ם בפי"ב מסנהדרין ה"ד]. ואפ"ה צריך קרא גם יתירא, לאשמעינן דולד כגוף האשה דמי, דאי לאו קרא, הו"א משום הפסד דבעל רשאין לענות דינה, כדמענין דינה בסיפא משום ולד מדהוו"ל גוף אחר]:

פרק ג

כך משמעות המשנה פ"ג מ"ז בכתובות והקשו תוס' [כתובות ד"מ ע"ב] וכי פגם שפתה שנבעלה הוא כפגם אשה חשובה. ותרצו דוודאי שמין פגם מיוחסת כמותה כאילו היא נמכרת, רק נקט שפתה, מדאיצטריך למנקט עבד, שאין דרך להשיא לעבד רק שפתה. ולא זכיתי להבין דבריהם הקדושים דאיך אפשר לאמוד מכירת בת גדולים שלא תמכר בעד כל הון להשיאה לעבד. ואת"ל דשמין כאילו היה אביה עני עכ"פ ק' והאיך אפשר לאמדה והרי אסור להשיא בת חורין לעבד. ותו דא"כ הרי הדרא קושיתן לדוכתא, דהרי היא בת עשיר, וכמו שאין שוה פחת בת גדולים לפחת שפחה, כמו כן אין שוה דמי פחת בת עשיר לפתת בת עני, ומה הועילו רבותינו בתרוצם. ותו ק' דאחמ"כ תלו תניא בדלא תניא, שכתבו דנקע שפתה מדאצטריך למנקט עבד, והרי עבד לא נזכר במתני' כלל. ותו כיון דלתוס' ישמוה באמת כמיוחסת הנמכרת, א"כ למה ישמוה כנמכרת לעבד, שהוא דבר שא"א, ישמוה כמה שוה לקנותה לעצמו כמה יתן להשיאה לעצמו כשהיא בתולה וכמה כשהיא בעולה. אמנם לפע"ד לכאורה אין מקום כלל לקושיתם. דמה לנו עוד בשומת דמי כבודה שהיא אשה חשובה א), והרי כבר שילם כבודה (כבר) כשנתן דמי בשתה. וכן כתב הרמב"ם פ"ב מנערה ששמין אותה לפי יפיה כאילו מכרו שפחה:

פרק ד

והקשו בתוס' למה לא ערבינהו ותנינהו, השנים והערכין בנערך. ותו ק"ל למה שני בלישנא. ברישא נקט נידר ובסיפא נערך. וכ"כ ק"ל בכל דוכתא דתני חסורי מחסרא וה"ק, א"כ למה לא הגיהו המשנה. ולמה באמת הוה נקט תנא לישנא קטיעא. ואם שי"ל,

שגם כאשר באמת חס"מ יש כוונה בהעניין באופן אחר, עכ"פ לא בכל דוכתא נוכל לתרץ כן. ולולא מסתפינא היה נ"ל ע"פ מ"ש תוס' שלהי מגילה [דל"ב א] על השונה בלא זימרא, וכ"כ אמרי' [ביצה כ"ד א] גמרא גמור זמורתא תהא, שהיו להן זמירות מיוחדין לכל משנה ומשנה. ולפע"ד היה זה כדי לחזק המשנה בכח הזכרון. מדהיו שונין המשניות על פה אפי' בימי רבי [כרש"י ב"מ דל"ג א]. וע"י הניגון נזכר היטב לישנא דמתני', באשר שהיה הזמר מסודר לפי המלות והבבות שבמשנה. ולכן כמה פעמים בחר התנא ג"כ במלה זאת ולפעמים באחר, הכל כפי הנאות לקול השיר המיוחד להמשנה. ומה"ט לפעמים נשנה בבא שנראית יתירה במשנה זו ואצ"ל זו, אבל היה כדי לשקול בבות המשנה כפי הבבות שבפרקי השיר. ומה"ט אף שהי' חשורי מחסרא הניחוה כך. מדמובן ממילא דאל"כ יהיה מעשה לסתור, ואם היו מבלבלים המלות יתבלבל השיר המיוחד לה ויתבלבל הזכרון, ותשתכח המשנה ח"ו, ובדבר זה יתורץ כמה קושיות ודקדוקים. ושמור זה, דאם גם ברוב פעמים מונחים פנינים יקרים בשינוי לשון התנא עכ"פ במקום שלא ידענו טעם אחר נסתפק א"ע בטעם זה, שהוא ג"כ אמיתי בעצמו:

ועי' תוס' סוכה דל"א א' ד"ה ור"י. ואפי' לרש"י התם דכל המדות הלממ"ס לבר מק"ו. נ"ל דלא דוקא ק"ו, אלא ה"ה מה מצינו, דבתרווייהו צריך לשקול סברות ב' הצדדים נגד הדדי דאל"כ ק' לרש"י האיך רצה התנא הכא למפרך אמה מצינו, ממ"נ אי הכי גמירא. א"א למפרכיה, ואי אינו מקובל, האיך ס"ד למדרשיה להמה מצינו. ודוחק לומר דיהיב תנא טעמא למה לא מסרה לנו ההלממ"ש המה מצינו בזה ולמה צריך ג"ש, ועל זה תירץ המשנה, משום דאינן שוין, וליכא הכא מה מצינו כלל. אב"י ארשה לעצמי קידה לפני ע"ר שליט"א. דהרי רש"י בעצמו כ' [בר"ה ד' ע"א] בד"ה אי לאו ג"ש וכו', הייתי מביא הכל בהיקישא, כלומר מעצמי, עכ"ל רש"י, הרי שרש"י בעצמו כתב שגם היקש אדם דן מעצמו. אע"כ כיבין שמועה שהביאו דבריו בכללי הש"ס דרש"י בסוכה לא כ' כן רק אליבא דר' יהודה. השבתי צדקת בדבריך בני בבת עיני שליט"א, דהרי גם בגיטין [דמ"א ב'] כ' רש"י דלהכי ג"ש עדיף מהיקש. דג"ש אין אדם דן מעצמו, ש"מ דמשא"כ היקש. אמנם מ"ש בש"ס שם, דמ"ש ג"ש עדיף ומ"ס היקש עדיף, מזה אין קו' כלל, לרש"י סוכה הנ"ל. די"ל דאע"ג דשניהן מקובלין הלממ"ש, עכ"פ מדנתקבלו מסיני סתם [שבת קל"א ב' תוש' ד"ה סד"א], ולא נתפרש לעניין מה ישתוו ב' העניינים, להכי אי סתר חד לחבריה, אמרינן דהך שאינו עדיף כחבירו, לא לעניין זה נמסר]:

פרק ח

מיהו המחרים סתם מטלטלין בזה"ז או קרקעות שבח"ל שדינן כמטלטלין לעניין זה, לרמב"ם קיי"ל כחכמים, ונותן לכהנים. ולכ"מ הוי ספיקא דדינא [רמב"ם פ"ז מערכין]: אמנם בהקדיש בפירוש לבדק הבית בזמן החורבן, לא יפדה לכתחילה בפרוטה, רק בד' זוזין כדי לפרסם הפדיון, ולשדינהו לנהרא. אב"י וק"ל דבנדרים [די"ח ב'] אמרי' דלר"מ סתם תרם לבד"הב, ולר"י רק בגליל סתמא לבד"הב מדאין מכירין בחרמי כהנים, אבל ביהודה סתמא לכהנים. וע"כ מתני' דהכא דקיי"ל כרבנן [כרמב"ם פ"ו מערכין] דבכל דוכתא סתם חרם לכהנים. דלא כמאן. השבתי לבני הרב שליט"א, התם ר"מ ור"י קיי"ל כר"י, אבל רק בנדר שהוא איסור הבא מעצמו, להכי בנדרים הלך אחר לשון בנ"א [כנדרים ד"ל ע"ב ודמ"ע א']. משא"כ בהקדש, אע"ג דמקדיש נמי רק נודר הוא, עכ"פ אין כוונתו לאסרו רק להקדישו, וכבר קצבה תורה אסורו, ומה"ע מחשב איסור הבא מאליו [ועי' תוס' שבועות כ"ד א' ד"ה באיסור], להכי אין הולכים בהקדש אחר לשון בנ"א, דמדהוא איסור שקצבתו תורה הולכין גביה אחר לשון תורה: תדע דהרי בנדרים במפרש דבריו, ואמר מה שנדרתי בחרם לא נדרתי אלא בחרמו של ים, ובקרבן שאמרתי לא נדרתי אלא בקרבן של מלכים. בת"ח א"צ התרה [כנדרים ד"כ ע"א]. ובהקדש באמר. הרי שורי חרם או קרבן, לא ס"ד שנפרש הכי במחשבתו. אלא ה"ע דבהקדש הולכין אחר לשון תורה. אע"ג דבמקדיש נמי מצינו שהולכין אחר לשון בנ"א, דהרי עד כאן לא פליגי ר"א ורבנן [בנדרים י"ח ב'] רק במקדיש חיתו ובהמתו. דלרבנן אין כוי בכלל. מדלא מעייל נפשיה לספיקא. הא במקדיש חיתו. לכ"ע וודאי אין בהמה בכלל, אלמא דגם בהקדש הולכין אחר לשון ב"א דהרי בלשון תורה חיה בכלל בהמה ובהמה בכלל חיה [כחולין ע"א א']. התם לא קצבה לו תורה מה יקדיש, ורק בדעתו תליא אם חיה או בהמה להכי אחר כוונת הלב הן הן הדברים, והולכין בו אתר לשון בנ"א. משא"כ בהקדיש חרם או קרבן כבר אמרה התורה מה הן. והולכים בהן אחר לשון תורה:

פרק ט

אב"י ק"ל מהכא לרט"ז [י"ד קי"ז ססק"א], דדבר שפירשה התורה בפירוש להיתר, אין כח ביד חכמים לאסרו, והחזיק רבינו בסברא זו גם בא"ח [תקפ"ח ססק"ה]. והרי כאן בצד א' ברבית דהתירה התורה בפירוש גבי בתי ערי חומה., ואפ"ה אסרוה חכמים. והשבתי בני שליט"א. הך סברא דרט"ז, מצאתי לו חבר שכך כתבו רבעתוס' [חולין דל"ו ב' ד"ה מתיב רב יוסף] ואי משום קושיתך, שערי תרוצים לא ננעלו, די"ל. דע"כ לא קאמרי רבעתוס'

ורע"ז, רק בדבר שהתירה תורה בכל דוכתא בכל ענין, אבל הך דילן, דלמא רק בערי החומה התירה התורה. שמקיים גביה מצוה דגאולה, ולא בשאר דוכתא. ובהא יתורץ מה שיש להקשות על זה בזרוע בשילה שהתירה תורה בפירוש לבעל איסור לכתתילה [כחולין צ"ח ב'] וחכמים אסרוה. י"ל ג"כ רק בזרוע בשילה התירתו תורה, ולא בעלמא, וכן בשאר דוכתא כתקיעת שופר ונטילת לולב בשבת, שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב וא"ת [כיבמות ד"צ]. אבל ק"ל יבום [בכורות די"ג א'] דמה"ת מצות יבום קודם, ואתו רבנן ואמרו דלא. ואת"ל התם פתח פתחה תורה לפניו, שאם לא יחפוץ ליבמה יחלוץ, וא"כ כי אחר לא בעינא מי איתא לעשה כלל [כתובות ד"מ ע"א]. עכ"פ ק"ל בסדין בציצית (מנחות ד"מ ע"א) דאשרוה משום קלא אילן או משום כסות לילה. והרי אפי' לא אפשר במינן אסרוה, וי"ל: